

PM Rotel VIII (Dnr KS 2021/549)

Betänkandet God och nära vård - Rätt stöd till psykisk hälsa (SOU 2021:6)

Remiss från Socialdepartementet

Remisstid den 30 september 2021

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Jan Jönsson anför följande.

Ärendet

Betänkandet *God och nära vård – rätt stöd till psykisk hälsa* (SOU 2021:6) lämnar förslag och bedömningar för att utveckla en ny form av skyndsamma och ändamålsenliga insatser inom primärvården vid lättare psykisk ohälsa i syfte att bl.a. förebygga svårare ohälsa och sjukskrivningar. Det kan handla om insatser från hälso- och sjukvården, men också hur hälso- och sjukvården kan vara en brygga till andra insatser, t.ex. från civila samhället i form av föreningslivet, när de egna resurserna och det nätverk man vanligtvis har omkring sig är för svagt, eller inte räcker till.

Socialdepartementet har skickat ärendet på remiss till Stockholms stad för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, äldrenämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och Norrmalms stadsdelsnämnd. Äldreförvaltningen har svarat med ett kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att samverkan mellan olika aktörer är en förutsättning för en god, nära och samordnad vård och ställer sig positivt till betänkandet.

Arbetsmarknadsnämnden ser ett behov av förstärkta samverkansstrukturer i frågor som handlar om psykisk hälsa vilket de förslag som betänkandet presenterar bedöms ge goda möjligheter till.

Socialnämnden delar utredningens syn på vikten av att låta vården utgå från behovet hos individen, snarare än hälso- och sjukvårdens organisation.

Äldreförvaltningen vill betona vikten av att primärvården (inklusive kommunernas primärvård) ges förutsättningar i form av personella och strukturella resurser, utbildning och kompetensutveckling.

Farsta stadsdelsnämnd vill särskilt lyfta fram utredningens förslag att förtydliga regioners och kommuners särskilda ansvar att samverka med varandra vid planering och utveckling av hälso- och sjukvården.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd ställer sig positiv till betänkandets motiverade förslag till beslut som belyser viktiga aspekter inom området för psykisk hälsa.

Norrmalms stadsdelsnämnd vill lyfta vikten av att vid primärvårdens förtydligade ansvar för psykisk vård krävs att tillgänglighet och kompetens säkerställs för behandling av psykisk ohälsa.

Mina synpunkter

Jag välkomnar utredningens ansats att sänka trösklarna för medborgarna att få hjälp mot psykisk ohälsa, och att tydliggöra att psykisk hälsa ingår i primärvårdens uppdrag.

Med hänsyn till direktiven, tidigare lämnade förslag samt till andra pågående utredningar, avgränsar sig utredningen till att inte beröra flera av de grupper där en nära samverkan mellan regionernas hälso- och sjukvård och kommunernas verksamheter är som mest relevant, såsom personer med missbruk och samsjuklighet, barn och unga samt socialpsykiatrins målgrupp.

Om målsättningen att sänka trösklarna för att få hjälp med psykisk ohälsa ska kunna uppnås, så måste likväl hälso- och sjukvården ta hänsyn till de behov som olika grupper har, och de hinder som kan finnas för att söka kontakt med primärvården. Jag är därför glad att utredningen framhåller värdet av samverkan med det civila samhället för att kunna nå personer som är svåra att nå på andra sätt. Jag hade dock gärna sett att utredningen i större utsträckning hade studerat frågan om hälso- och sjukvårdens eget uppsökande arbete som ett komplement till att erbjuda en väg in via vårdcentral eller 1177 Vårdguiden.

Förslaget från utredningen är att kommunernas primärvård bör ha rutiner och kunskapsstöd för att kunna identifiera misstänkt psykisk ohälsa hos sina patienter, och samverka med regionen inom psykosociala team. Jag saknar en egentlig utredning av kommunernas förutsättningar att kunna uppfylla denna ambition, liksom det faktum att kommunernas ansvar för hemsjukvården ser olika ut i olika delar av landet. I Stockholms län behåller regionen ansvaret för hemsjukvården inom äldreomsorgen men inte för LSS målgrupp. Förutsättningarna för mer specialiserade samverkansformer ser naturligtvis annorlunda ut för mindre kommuner än för större, i synnerhet om dessa kommuner såsom i Stockholm har hälso- och sjukvårdsansvaret för en mycket mer begränsad målgrupp.

Jag vill i detta sammanhang påtala att ett tvärprofessionellt arbetssätt över huvudmannagränser för att tidigt möta personer med psykisk ohälsa med fördel kan implementeras, inte bara mellan hemsjukvården och den regionala hälso- och sjukvården, utan också mellan regionens psykiatri och socialtjänsten, för att enklare kunna möta människor där de befinner sig.

Jag vill till sist beröra vikten av att primärvården förmår möta behovet av flexibelt och tillgängligt psykosocialt stöd och traumabehandling såväl i akuta situationer som mer långsiktigt. Vi ser exempelvis hur skjutningar och andra fall av dödligt våld påverkar såväl offrens familjer som lokalsamhället i stort, och skapar trauman som tar lång tid att bearbeta. Där måste primärvårdens psykosociala stöd såväl aktivt nå ut till personer som kan tänkas behöva det, som finnas kvar så länge behovet kvarstår.

Jag hänvisar i övrigt till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Stockholm den 15 september 2021

JAN JÖNSSON

Bilaga

God och nära vård – Rätt stöd till psykisk hälsa (SOU 2021:6)

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Betänkandet *God och nära vård – rätt stöd till psykisk hälsa* (SOU 2021:6) lämnar förslag och bedömningar för att utveckla en ny form av skyndsamma och ändamålsenliga insatser inom primärvården vid lättare psykisk ohälsa i syfte att bl.a. förebygga svårare ohälsa och sjukskrivningar. Det kan handla om insatser från hälso- och sjukvården, men också hur hälso- och sjukvården kan vara en brygga till andra insatser, t.ex. från civila samhället i form av föreningslivet, när de egna resurserna och det nätverk man vanligtvis har omkring sig är för svagt, eller inte räcker till.

Socialdepartementet har skickat ärendet på remiss till Stockholms stad för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, äldrenämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och Norrmalms stadsdelsnämnd. Äldreförvaltningen har svarat med ett kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 12 augusti 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ställer sig positiv till betänkandet *God och nära vård – rätt stöd till psykisk hälsa* (SOU 2021:6). Förslaget om ett synliggörande av ansvar för hälso- och sjukvård avseende både fysisk och psykisk ohälsa i primärvårdens grunduppdrag är positivt.

Det synliggör primärvårdens roll i omhändertagandet av den psykiska ohälsan, dels för huvudmännen i deras planering och organisering av primärvården, dels för patienter och närstående. Stadsledningskontoret anser att förslaget och de bedömningar som utredningen gör är i linje med föregående betänkande, och bidrar till arbetet med att nå kommunfullmäktiges mål om att *i Stockholm får människor i behov av stöd insatser i tid präglade av hög kvalitet och rättssäkerhet*.

Stadsledningskontoret delar utredningen syn på att vården och insatserna i en personcentrerad hälso- och sjukvård ska utgå från den enskilda människans behov, och mindre från hur hälso- och sjukvården valt att organisera sig. I utredningen understryks vikten av samverkan mellan olika aktörer som en förutsättning för en god, nära och samordnad vård. Stadsledningskontoret instämmer i att för att kunna beakta personens hela livssituation, och hitta bakomliggande orsaker till psykisk ohälsa såsom social utsatthet, våld i nära relationer och ekonomisk utsatthet så är samverkan central. Förebyggande insatser har en självklar roll vad gäller somatiska tillstånd, och de bör även ha det vad gäller psykiska besvär och psykiatriska tillstånd.

Stadsledningskontoret delar utredningens bedömning i att det, inte minst till följd av stigatisering, finns ett stort behov av lågröskelverksamheter med fokus på ett öppet och fördomsfritt bemötande av den som söker hälso- och sjukvård med psykisk ohälsa. Stadsledningskontoret delar vidare utredningens uppfattning om att ett sådant uttalat ansvar för psy-

kisk ohälsa och psykiska besvär inom primärvården, ställer höga krav på professionen avseende kunskap om denna typ av tillstånd. Organisationerna behöver säkerställa nödvändig kompetens i primärvården vad gäller psykisk ohälsa och vid behov tillhandhålla kompetensutvecklingsinsatser.

I Stockholms stad arbetar stadens nämnder för att omhänderta både fysiska och psykiska stöd- och omvårdnadsbehov, stärka samverkan mellan socialtjänst och sjukvård kring de som både lider av psykisk ohälsa och sjukdom, genom att säkerställa att socialtjänsten alltid tar initiativ till samverkan. Personer med social problematik, fysisk och/eller psykisk ohälsa ska erbjudas individuellt utformat stöd av nämnderna i syfte att höja aktivitetsnivån, stärka hälsan samt motivera och förbereda inför eventuella studier eller arbete. Uppdragen är i linje med betänkandets lagförslag och med flera av bedömningarna i betänkandet, exempelvis stärkta krav på samverkan, uppföljning och bemanning med multiprofessionella team för en mer personcentrerad vård.

Stockholms stad samverkar inom ramen för FINSAM i Stockholm, som är ett finansiellt samordningsförbund inom rehabiliteringsområdet, för grupper med särskild problematik i gränslandet mellan kommun, arbetsförmedling, försäkringskassa och regionens sjukvårdande insatser. Syftet är att skapa bättre förutsättningar för rehabilitering och inträde på arbetsmarknaden för personer som står långt från arbetsmarknaden på grund av psykisk ohälsa. En stärkt samverkan mellan huvudmännen och kompetens om respektive huvudmans insatser är nödvändig för bidra till en helhetssyn på individen och skapa förutsättningar för samverkan mellan olika yrkeskategorier.

Ekonomiska konsekvenser

Stadsledningskontoret bedömer att förslaget medför oförändrade ekonomiska konsekvenser. Stadsledningskontoret anser liksom utredningen att det är samhällsekonomiskt effektivt att omhänderta besvär på ett tidigt stadium och på lägsta möjliga omhändertagandenivå. Genom bättre förutsättningar för ett jämlikt omhändertagande ökar förutsättningarna att på sikt förbättra den psykisk hälsa.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 juni 2021 följande.

Arbetsmarknadsnämnden beslutade att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande över remissen.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 3 juni 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen ser positivt på det ökade synliggörandet av psykisk hälsa som betänkandet lägger grunden för. God fysisk- såväl som psykisk hälsa är ofta en förutsättning för studier och arbete och avsaknaden av detsamma riskerar att leda till arbetslöshet och inkomstbortfall.

Betänkandet fokuserar mycket på en förstärkt samverkan mellan huvudmännen region och kommun, mellan specialistvården och primärvården. Men även på en stärkt samverkan med socialtjänst och andra aktörer som exempelvis civilsamhällesorganisationer. Arbetsmarknadsförvaltningen ser ett behov av förstärkta samverkansstrukturer i frågor som handlar om psykisk hälsa vilket de förslag som betänkandet presenterar bedöms ge goda möjligheter till. Utvecklade strukturer för samverkan finns idag genom bland annat FINSAM. Förvaltningen vill särskilt lyfta betydelsen av samarbetet genom FINSAM och dess fortsatta utveckling.

Inom arbetsmarknadsförvaltningen återfinns målgruppen idag framförallt hos Alfa. Verksamheten inom Alfa erbjuder stöd till arbete eller studier och vänder sig till personer med

psykisk funktionsnedsättning som är i kontakt med socialpsykiatrin. För att stödja personer inom psykosvården att återgå till arbete eller studier har Alfa ett upparbetat samarbete med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, socialnämnden och Region Stockholm.

Arbetet inom Alfa kring individen bygger på ett teamsamarbete med olika kompetenser och ett utvecklat samarbete med specialistpsykiatrin. Betänkandet föreslår en reform där deltagarnas psykiatrikontakter i framtiden i allt högre grad sker inom ramen för primärvård. För att få till en fortsatt stark samverkan kring individen är det då viktigt att det finns god kompetens inom primärvården som kan fånga upp individens behov av insatser från kommunens socialtjänst, som arbetar med behandling och rehabilitering samt kan bistå när en person är i arbetsinriktad rehabilitering.

Arbetsmarknadsförvaltningen är positiv till att betänkandet noterar att det, inte minst till följd av stigmatisering, finns ett stort behov av lågtröskelverksamheter med fokus på ett öppet och fördomsfritt bemötande av den som söker hälso- och sjukvården med psykisk ohälsa.

Arbetsmarknadsnämnden föreslås hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande över remissen.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 juni 2021 följande.

Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar till kommunstyrelsen på remiss avseende betänkandet God och nära vård – Rätt stöd till psykisk hälsa (SOU 2021:6).

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 18 maj 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Socialförvaltningen ställer sig positiv till de förslag som utredningen ger avseende att förtydliga primärvårdens ansvarsområden vad gäller tillstånd och besvär som är av psykisk karaktär. Inom primärvården skulle den enskilde ges större möjligheter till en första bedömning, stöd till egenvård och eventuella behandlade insatser.

Socialförvaltningen delar även utredningens uppfattning om att ett sådant uttalat ansvar för psykisk ohälsa och psykiska besvär inom primärvården ställer höga krav på professionen avseende kunskap om denna typ av tillstånd. Det är av stor vikt att organisationerna tillgodoser medarbetarnas behov av kompetensutveckling för att på bästa sätt möta individens enskilda behov, samt att medarbetarna vid behov ska kunna hänvisa eller remittera individer till andra instanser inom hälso- och sjukvården. Förvaltningen delar utredningens syn på vikten av att låta vården utgå från behovet hos individen, snarare än hälso- och sjukvårdens organisation och ser utifrån en sådan utgångspunkt möjligheter till bättre samverkan mellan olika huvudmän.

Det finns en koppling mellan psykisk ohälsa och annan utsatthet. Att leva med psykisk ohälsa är kopplat till ogynnsamma livsvillkor och sämre villkor i arbetslivet, t.ex. lägre inkomst eller arbetslöshet. Det är också vanligare att personer med exempelvis funktionsnedsättning, asylsökande och nyanlända, hbtq-personer eller personer som varit utsatta för våld t.ex. i en nära relation, uppger ett nedsatt psykiskt välbefinnande. Primärvårdens förtydligade ansvar avseende psykisk ohälsa ger dem möjligheter att fånga upp dessa individer i ett tidigare skede och erbjuda adekvat hjälp och därmed även kunna ha ett förebyggande förhållningssätt. Förebyggande insatser har en självklar roll vad gäller somatiska tillstånd, och de bör ha det vad gäller psykiska besvär och psykiatriska tillstånd, inklusive de relaterade till skadligt bruk av alkohol, andra substanser och andra typer av missbruk.

I utredningen understryks vikten av att primärvården samverkar med socialtjänsten vid behov vad gäller psykiskt välbefinnande, för att kunna beakta personens hela livssituation, och hitta bakomliggande orsaker till psykisk ohälsa såsom våld i nära relationer och ekonomisk utsatthet. Socialförvaltningen ser det som positivt att utredningen lyfter vikten av samverkan

med socialtjänsten och därmed främjar ett holistiskt synsätt avseende den enskildes livssituation.

I betänkandet utgör barn (personer under 18 år) en avgränsning och utredningen. Anledningen till att barn är en avgränsning i betänkandet är att det pågår en annan utredning kring detta. Utredningen om en sammanhållen god nära vård för barn och unga (S 2019:05) tillsattes i november 2019 och har i uppdrag att se över förutsättningarna särskilt för denna målgrupp, inklusive barn och unga med psykisk ohälsa. Uppdraget ska redovisas under 2021. Förvaltningen ser fram emot att ta del av utredningens förslag och analyserar inte föreliggande utredning närmare ur ett barn- och ungdomsperspektiv.

Äldreförvaltningen

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 12 juli 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Åldrandet i sig innebär en ökad risk för både fysiska och psykiska sjukdomar. Ungefär var tionde person över 65 år är drabbad av depression och förskrivning av antidepressiv medicin ökar med stigande ålder. Trots att depressioner är vanliga bland äldre är målgruppen underrepresenterad inom specialiserad psykiatrisk vård vilket även utredningen uppmärksammat. Majoriteten behandlas inom primärvården. Äldreförvaltningen är därför positiv till utredningens förslag om att tydliggöra primärvårdens grunduppdrag till att omfatta både fysisk och psykisk ohälsa. Äldreförvaltningen vill även betona vikten av att primärvården har den grundläggande kunskap om psykisk ohälsa och bemötande som krävs för att kunna vara denna första vårdnivå.

I tidigare svar på remisser om utredningens betänkanden har äldreförvaltningen påtalat att samverkanforum på olika nivåer mellan kommun och region är en förutsättning för att upprätthålla gemensamma arbetsprocesser och samordning för den enskilde. Äldreförvaltningen instämmer med utredningen om betydelsen av SIP samt betydelsen för vårdgivarna och den enskilde om att tillämpa möjligheterna med sammanhållen journalföring. För samverkan krävs inte minst gemensam grund och synsätt. Förvaltningen är därför positiv till att utredningen utgår från begreppsmodellen för psykisk hälsa för att tydliggöra relationen mellan psykiskt välbefinnande och psykisk ohälsa.

Förvaltningen vill med utgångspunkt i utredningen betona vikten av att primärvården (inklusive kommunernas primärvård) ges förutsättningar i form av personella och strukturella resurser, utbildning och kompetensutveckling. I likhet med tidigare remissvar vill äldreförvaltningen framföra vikten av att säkerställa framtidens rekryterings- och kompetensbehov när det gäller kvalificerad hälso- och sjukvård på särskilda boenden, då de äldre har mer omfattande hälso- och sjukvårdsbehov och då äldre är en riskgrupp för psykisk ohälsa.

Äldreförvaltningen instämmer även med utredningen om vikten av kontinuerliga relationer med en fast läkarkontakt och/eller en fast vårdkontakt i primärvården. Förvaltningen vill slutligen poängtera betydelsen för äldre av en personcentrerad hälso- och sjukvård som är samordnad utifrån den enskilde med en väg in i hälso- och sjukvårdssystemet.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 juni 2021 följande. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen av betänkandet God och nära vård – Rätt stöd till psykisk hälsa (SOU 2021:6).

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 31 maj 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till utredningens förslag till hur en bättre hälso- och sjukvård kan byggas upp och effektivisera vård och samverkan inom psykisk hälsa, till gagn för medborgarna.

Förvaltningen ser att samverkan på olika nivåer mellan kommun och region är en förutsättning för att upprätthålla en fortsatt god samordning för enskilda patienter. Förvaltningen vill därför särskilt lyfta fram utredningens förslag att förtydliga regioners och kommuners särskilda ansvar att samverka med varandra vid planering och utveckling av hälso- och sjukvården.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 10 juni 2021 följande.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens yttrande i tjänsteutlåtande och remissen besvaras med det.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 april 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till betänkandets motiverade förslag till beslut som belyser viktiga aspekter inom området för psykisk hälsa. Med att synliggöra primärvårdens uppdrag och likrikta begreppen inom området för psykisk hälsa möter det bättre behoven, ser hela människan och förbättrar bemötandet och omhändertagandet av den enskilde. Det finns en samstämmighet i det som framkommit i denna utredning och vad som framkom av samsjuklighetsutredningen (S 2020:08).

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 juni 2021 följande.

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 14 juni 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att ansvaret för psykisk vård förtydligas i primärvårdens uppdrag, då primärvården utgör den mest tillgängliga delen av hälso- och sjukvårdens verksamheter. Då psykisk ohälsa är en orsak till stort lidande och också utgör en växande grund till

sjukfrånvaro och sjukvårdens patientunderlag, är det viktigt att vården görs tillgänglig för så stor del av befolkningen som möjligt.

Flera av förvaltningens målgrupper skulle troligtvis inte uppsöka psykiatrin, men de flesta har på ett eller annat sätt en primärvårdskontakt, och med ett förtydligt ansvar kan förhoppningsvis psykisk hälsa främjas och psykisk ohälsa uppmärksammas i ett tidigare skede. Bland dessa målgrupper kan äldre exempelvis nämnas. Psykisk ohälsa utgör oftare grund för sjukskrivning för kvinnor än för män, dock löper män större risk än kvinnor för att dö av suicid, så såväl kvinnor som män skulle gagnas av en mer tillgänglig vård.

Förvaltningen vill lyfta vikten av att vid primärvårdens förtydligade ansvar för psykisk vård krävs också att tillgänglighet och kompetens säkerställs för behandling av psykisk ohälsa. Skulle primärvårdens professioner ha ett för stort fokus på fysiska åkommor samtidigt som ett förtydligt ansvar på att upptäcka och korrekt behandla psykisk ohälsa ligger på dem ser förvaltningen en risk till att psykiatrisk behandling istället görs än mer otillgängligt än vad fallet är idag.